

शिक्षावलीना अर्थ

(तरजुमा साथे)

भाग १

रत्ना छपावी प्रसिद्ध करनार.
माणिलाल मुळजीभाई उपाध्याय.
बुकसेलर—पेटकोट

आवृत्ति त्रींजी

प्रत ३०००

संवत् १९८३

सने १९२३

अमदावाद-श्री गायत्री प्रिन्टिंग प्रेसमां
जेठालाल देवशंकर ब्रूवेण छाप्पुं.

मूल्य ०-३-०

२२०८२

ગુજરાત વિધાપીઠ ગ્રંથાલય
અમદાવાદ
ગુજરાતી કૅપીરાઈટ-સંગ્રહ
૧૪૦૬૪

ગુજરાત વિધાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૅપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૪૦૬૪ વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ શિખાવણના અર્થ

વિષય મિશ્રિત : ૮૭૩૩૩૩૩૩૩૩૩૩

શિક્ષાવલીના અર્થ.

(તરજુમા સાથે,)

ભાગ પહિલા—પહેલો ભાગ.

પાઠ ૧

સવેરે—પ્રાતઃકાલે

ઊઠતેહી ઉઠતાની સાથે

ઘૂઠ જુહું

મન—નહીં.

સવ—બધાં

દેખતા હૈ—જુએ છે

ઠસસે—એનાથી

કુછ કાંઈ પણ

છિપા—છાતું

કરને લગો—કર ને શરૂ કરો

વહ—તે

બિના પૂરા કિયે—પૂરૂં કર્યા વગર

બરાબર—સરઃ

કેવલ—માત્ર

સાથી—ખેડીદાર, સહાયક

સૌંપા જાય સોંપવામાં આવે

સચ્ચાઈ—અતઃકરણથી

(૧) પ્રાતઃકાલે ઉઠો અને ઉઠતાની સાથે ઇશ્વરનું નામ લ્યો.

(૨) માતાપિતાની સેવા કરો.

(૩) જુહું બોલશો નહીં.

(૪) ઇશ્વર બધા કામોને જુએ છે. એનાથી કાંઈ છાતું નથી.

(૫) સંસારમાં વિદ્યા સરખું બીજું કંઈ ધન નથી.

- (૭) બધનં આ બા માઈ બધુ જેવા ગણુને
 (૮) દુઃખમાં મત્ર હથર જ સોગતી—સ ત્યઃ છે.
 (૯) જે કામ તમે ૧ સોં વામા આવે ને ખરા અંતઃકરણથી કરો.
 (૧૦) કોમ કા વગર વિચાર ન કરતા.

પાઠ ૨

કિસીસે—માશ્રી	મતાઓ—હેરાન કરે
મગડા લગાઈ	તુમ્હારીમી-તમારા જેવી
જિસ—જે	જાન—જીવ
હોતા હૈ—થાય છે	ચુરે—ખગમ
વહ—તે	કમાયા હુઆ—પેના કરણ
જલ્દ જલદી	ધન—પૈસા
મિટ નાશ	નહીં ઠહરતા—નકનું નથી.
છિપા—છાનું	ઓરોકી—બીજાઓની
કુછ કશું	મલાઈ—મલાઈ
ધીરજ- શાંતિ	દેખકર-જો-ને
બદન—શરીર	કુઢતા હૈ—ખાંગ છે
સાપા—ચોખ્ખુ	આદમિયાંકા-મ.ણુસોના
ઠડકો—ઠેક કમળે	સંગ સાંચત
પ્યાર પ્રેમ	કમી - કડા

- (૧) કોઈપણ લગાઈ દંટો ન કરો.
 (૨) જે વરમા લગાઈ થાય ને વગ જલ્દી નાશ પામે જે.
 (૩) બધા કામેને હથર જુએ છે, તેનાથી કંઈ છાનું નથી.

- (૪) દુઃખમાં ધીરજ રાખવી.
 (૫) શરીર ચોખ્ખું રાખો, સ્વચ્છ છાક ઓળે બધા પ્યાર કરેછે.
 (૬) કોઈને હેરાન ન કરશો, દરેકને તમારા જેવો જીવ છે.
 (૭) નઠારાં કામોથી કમાયેલું ધન રહેતું નથી.
 (૮) જે બીજાઓની બલાધમાં મંડ્યા રહે છે, તે સુખી રહે છે.
 (૯) જે બીજાઓને સુખી જોઈને બળે છે, તે દુઃખી રહે છે.
 (૧૦) નઠારા માણસની સોળત કરવાથી નુકશાન થાય છે. એટલા માટે એમની સોળત ંદી ન કરતા.

પાઠ ૩

મરોસે-વિશ્વાસ ઉપર
 સહાયતા—મદદ
 તુમપર—તમારા પર
 ધીસ્તા—વિશ્વાસવાત
 સુરી—ખોટી
 કહનેસે—કહેવાથી,
 હસ લિયે—એટલા માટે
 અપને—પોતાના.
 સન્ના—સાચો
 સહી—તેજ
 સમય પહે—વખત ઉપર
 કામ આવે-ઉપયોગ લાગે

મીઠી મીઠી-સારી સારી
 વાતો વાતો
 કમી—કોઈ દિન
 નવ જગદ—બધી જગ્યાએ
 પહે લિયે—મળેલા ગણેતા
 લડકો—છોકરા-મા
 આદર—ગનમાન
 મિલતા હૈ—મળે છે.
 મુર્ખ મુર્ખ
 અચ્છા-સારાં
 દેર વિલંબ
 ચાહીયે-જોઈએ

હો સકે-થઈ શકે

મીઠી-મધુરી

યા નહીં-અથવા નહીં

વિના-વિના

કૌન આને-કોણ જાણે

કહવી-દુઃખ લાગે તેવી

ફિર-પછી

સાથ નહીં આતા-સાથે આવતું નથી.

(૧) જે પોતાના બરોસાથી કામ કરે, તેને ઇશ્વર મદદ કરે છે.

(૨) જે તમારા ઉપર બરોસા રાખે, તેમને કઠી દગો ન દેતા.

(૩) નહારી વાત કહેવાથી બીજને દુઃખ થાય છે. એટલા માટે કોઈને નહારું નહોતા નહિ.

(૪) નહારા માણસોના બરોસો કરશો નહિ. નહારા માણસો પોતાના બાધખંધોને પશુ દગે દે છે.

(૫) સાચો મિત્ર તેજ છે જે વખત ઉપર કામ આવે.

(૬) શત્રુની મધુરી મધુરી વાતો ઉપર પશુ કઠી વિશ્વાસ ન રાખતા.

(૭) બણેલા ગણેલાનો સંધળો જગાએ સત્કાર થાય છે, મુર્ખનો કેંઈ સત્કાર કરતું નથી.

(૮) સારાં કામે કરતામાં ગિલખ કરશો નહિ, કોણ જાણે પછીથી તે કામ તમારાથી થાય કે નહીં.

(૯) બધાની સથે મધુરી વાતથી બોલવું જોઈએ. કહવી-દુઃખ લાગે તેવી વાત કોઈના સાથે કરશો નહિ.

(૧૦) મનુષ્ય બાદ પાપ પુણ્ય વિના બીજું કશું સાથે આવતું નથી.

પાઠ ૪

કિતને-ઠેલું	કોસોં-ધણા ગાઉ,
ઢઠાયે હ-વેઢ્યાં છે	ધૂપરે- ૧૫માં
બઢકર-વધીને	તુરતહી-ત.તળ
વિના સમજે વૂજે- ૧૭૭યા વગર	પાની-પાણી
મુંહસે-મોઢેથી	સુસ્તાકર -આરામ લઇને
કહ ઢાલનેરે-૬૬ી દેવામાં	પગસ- ૨૨સ,
સોચ વિચારલો વિચારી લો.	પૈર ૫૭
અંત-એ ૮	દેવ ભાલકર-જે ને
કયા હોગા શુ થશે	ગિર પડો ૫૧ બાએ
સમજ વૂજકર સમજો	કયોંકિ કેમકે
ઢાલો ધ લો	ઔરંગકા-બીજાઓનો
ગાલિયાં-ગાળો	જી ૭૫
પેસી એવી	

(૧) માતાપિતાએ તમારે માટે કેટલાં દુઃખાં વેઢ્યાં છે, તેનો વિચાર કરી તેમની સેવામાં દુઃખો તૈયાર રહો. તમારું બધું દુઃખ તમારું તેઓથી વધારે બીજું કોણ નથી.

(૨) અંદા ! અંદર : કામ ન કરો. કેમકે એમાં આપણું મન પણ દિવગીર થાય છે અને બીજાઓનો પણ જીવ અમરે છે. અંદરો અંદરની કામમાં દુઃખાય છે.

(૩) ૧૫ માં અઢાર જશો નહિ. 'હા-થી આ ૧૦ તરતળ પાણી પીશો નહિ થોડી તાર અરમ લઇને, કયારે ઠંડા પડો. ત્યારે પોતાની તરમ એકમા પાણીથી શાન્ત કરો.

- (૪) રસ્તામાં જોઇને ચાલો, એવું ન બનવું જોઇએ કે ઠોકર ખાઇને પડી જાઓ, અથવા કાંટા વાગે અથવા કોઇ જીવ જંતુ પગ તળે દબાઇ જવાથી કરડી ખાય.
- (૫) જે મનમાં આવે તે વગર વિચારે કહી દેવામાં કોઇ કોઇ વખત મોટું નુકશાન થાય છે. એટલા માટે સમજના વગર કોઇ વાત મોટેથી કાઢશો નહિ.
- (૬) જ્યારે તમે કોઇ કામને કરવા ઇચ્છો ત્યારે સારી રીતે વિચારી લો કે એનું છેવટ શું થશે. પોતાનું નુકશાન (અને) નફા સમજીને તે કામમાં હાથ ધાલો.
- (૭) ગાળ અથવા કોઇ નહારી વાત ભુલીને પણ મોટેથી ન કાઢો (કારણ કે) ગાળો દેરી (એ) નહારા છોકરાઓનું કામ છે. સારા છોકરા એવી વાતોથી ધણા ગાઉ દુર જાય છે.

પાઠ ૬

જો લટકે-જે છોકરા
 ઉનકો નેઓને
 મૈલે કુચૈલે-મેલાં, ગંદાં
 ધિનાતે હૈ-ધિક્કારે છે
 દરિદ્ર-દર, ગરિઆઇ
 પમિના-પરસેવા.

આલસિયાંકી-આજસુ માણસોની
 સત્તાને લગાઈ-મતાવતા લાગે છે
 આલસી-આ.સુ
 હોહી જાતા હૈ-થઇજ જાય છે.
 ઉજલે -વચ્ચ
 પહિના કરો-પરેયાં કરો.

સ્વચ્છ છોકરાઓને સર્વ કોઇ ખ્યાર કરે છે, ગંદાં છોકરાઓને સધળા ધિક્કારે છે શરીર મેલું રહેવાથી પરસેવો નીકળતો બંધ થઇ

જાય છે. પરસેવો બંધ થવાથી જો બીજો કોઈ રોગ ન થાય તો માણસ આળસુ તો થઈ જાય જાય છે આળસુ માણસે ની બુદ્ધિ પણ મંદ થઈ જાય છે અને તેઓને દિગ્ધ્ર (ગરીબ) મનાવવા લાગે છે. એટલા માટે છોકરાઓ ! તમારે પોતાનું શરીર ચોકસું રાખવું જોઈએ અને સ્વચ્છ લૂગડાં પહેર્યા કરવાં.

પાઠ ૬

સબેરે-પ્રાતઃકાળે

ઉઠતેહી—ઠંડાં

જિસને-જે

બનાઈ હૈ—ખતાવી છે.

કિયા જાતા હૈ—કરવ માં આવે છે સુસ્તી—આળસાઈ

જી—જીવ ધ્યાન, મન

સોતે—સુષ

વૈમા નેનં; તે પ્રમાણે

બઢતેહી હૈ—વધે છે.

और समय—ખીજ વખત

કમ—એ ધું.

बान डालनी—ટેવ પાડવી

પ્રાતઃકાળે ઊઠી અને ઠંડાંજ અગવાનનું નામ લો, જેણે તમારા સુષને માટે ધૂળ વસ્તુઓ ખતાવી છે, મળસ્કે-સવારમાં ઉઠીને જે કામ કરવામાં આવે છે તેમાં ધણો જીવ પડેવાય છે બજવું જેવું મતારમાં થાય છે, તેવું ખીજ વખત થઈ શકતું નથી. મળસ્કે ઉઠીને જે યાદ કરવામાં આવે છે, તે ધણું જલ્દી યાદ થાય છે અને ઓછું ભૂલાય છે મળસ્કે ઉઠવાની બુદ્ધિ વધે છે તે શરીરમાં રોગ થતો નથી. સુરજ ઉઠ્યા પછી સુષ ગહેવાયથી આળસાઈ આવે છે એટલા મટે છોકરાઓએ મળસ્કે ઉઠવાની ટેવ પાડવી જોઈએ.

પાઠ ૭

જ્યાં તક ત્યાં સુધી
હો સકે-બની શકે
બીમારિયાં-રોગો બાપિ
તિપાઈ-ત્રણ પાણી ઘેડી
કંકડ-કાંચરા, વાલુ-ગેતી
મર દી જાય-મરવાનાં આવે

ઔટાનેસે-ઉકાળવાથી, ગરમ
પદીમે-તળીયાનાં (હરવાથી
છનકર-ગળાઇને
ગિરતે-પડતાં
ગલી હુઈ ઓગળેલા

ત્યાંસુધી બની શકે ત્યાં સુધી ચોકખું પાણી પીવું જોઇએ.
ચોકખું પાણી પી । રોગ ગાંઠ થાય છે. પાણી ગરમ કરવાથી
-ઉકાળવાથી ચોકખું થઇ જાય છે. એક ત્રણ પાણી ઘેડી ઉપર
ચાઇ ઘડા નળે ઉપર પીને, કરના ત્રણ ઘડાના તળીયામાં કાણું
પાડીને એકમ કેયલા, બીજામાં કાંકડા અને ત્રીજામાં ગેતી
ભરવાનાં આવે તો જે પાણી એ ત્રણ ઘડામાંથી ગળાઇ નીચેના
ઘડામાં ભરાશે તે પાણી ધણુંજ ચોકખું થશે. એસ દનું પાણી
પણ ચોકખું હોય છે, પણ પડતાં પડતાં તેમાં કેટલીક વસ્તુઓ મળી
જાય છે. ઓગળેલા બરફનું પાણી ધણું ચોકખું હોય છે.

પાઠ ૮

હૈંસી ઠઠ્ઠા-ચરકરી
ચૈરકા-વેતું
હસલિયે-એટલ માટે
કિયાકરો-કા
કિસીસે-કાઇના સાથે
તુમસે-તમારી સાથે

લોગ-લોક
હસીમે-એમાંજ
વહાઈ કરેને વખાણ કરશે
ગિના જાતા હ-ગણાય છે.
કહલાતા હૈ-કહવાય છે.

મસ્કરી એ વેરનું મુળ છે એવા માટે મસ્કરી કોઇની ન કરે. કોઈ તમારી મસ્કરી કરે અથવા તમારી સાથે વેર કરે તો તેને તમે મનમા લાવશો નહિ. એમાંજ તમારું બધું થશે અને બધા લોકે તમારું વખાણ કરશે. જે માણસ નહારમાં બધે સાફ કરે છે તે ઉત્ત ગણાય છે. જે નહારને બધે નહારું કરે છે તે મધ્યમ છે; અને જે સાગ બધે નહારું કરે છે તે નીચ કહેાય છે.

પાઠ ૯

કુત્તોને - કુતગંગે એ

પીછા કિયા - કેડો લીધો

ભાગકર નથી જન્મે

પેડકો - જડના

આડમે - એ થ માં

હોગ - સંગામ - મ

ઘવઢાકર ગબરામને

ઉસ તે

પત્તિયાં - પડાં.

ચગ્લી - ચરી લીધી

ઉસે ને

ઉસકો - તેને

અપની - પાનું

પેસીહી - એ જ

દુગત - નહારી દશા

હાંતી હૈ થાય છે

જો હમેં ગિકારી કુતગંગેએ એક જકગને કેડો લીધો. બકરી નાશી જન્મે માગે । જડ । એ થ માં સત્તામ ગણ અને તેથી કુતગંગે તેન જેછ શક્યા નહિ થોડીનાર પછી જકગી ભુખથી ગમરા ન તે જડના પાદડા ચરી લીધા, પાદડાનાં એથો ન રવાથી કુતરા એ તેને જેછ લધી બધા તેના । પર દુટી પડ્યા અને તેની મગ નાખી. સાચું છે જે પોતાનું બધું રવાવણાની સાથે જુદું કરે છે તેની એવાજ નહારી દશા થાય છે.

પાઠ ૧૦

અનોખા-વિચિત્ર
 ફસકી-એની
 બહુતસી-ધણી
 જટાયે-મુળીઓ
 વે-તેઓ
 તબ-ત્યારે
 મીતર-અંદર

ચેંસકર-ધીને
 જમ જાતી હૈ-ચોટી જાય છે
 જડે મુળી આં
 મહોચ-મર્ય
 ફતના-એ-હું
 કિ કે
 ઉસકી-તેની

વડ આ દેશમાં એક વિચિત્ર જાડ છે. એની ડાહીઓમાંથી ધણીજ મુળ નીચે લટકે છે. જ્યારે તેઓ જમીન સુધી પહોંચી જાય છે ત્યારે અંદર ધણીને ચોટી જાય છે, અને મુળી આં બની જાય છે. વડનું જાડ ધણું મોટું અને છાંય વાળું હોય છે. બધાનાં મોટું વડનું જાડ નર્મલ નહીં. માંડા વિપર ભગ્યમાં છે તે એ હું મોટું છે કે હજારો માણસો તેની છાંયામાં સુએ રહી શકે છે.

પાઠ ૧૧

પ્યાસ - તરસ
 મુંઢ-મેંદું
 છોટા-નાનું
 ઉસમેં-તેમાં
 કર્કશાર-કેટ-નીક
 ઢાલકર-ધાલીને

ચાહા-મગ્ગયું
 ફતની અવડી
 માંદાંકા-કયાથી કે
 અંતમેં-અવડે
 કંકઢી-કાંક i
 લા લા કર-લાવી લાવીને

હાલી નાખ્યા

ગિરતીથી-પડતા હતા

અચ્છી તરહસે-સરી રીતે

બુઝાર્-શાંત કરી

મિહનત - ભેનત

અકારથ-નક મી

એક વિષ એક કાગડો તરસને લીધે હડગા હડગા પાણીના ઘડાની પસે ગયો. ઘડાનું મોઢું નાનું હતું. કાગડાએ કેટલીક વખત ચાંચ ધાત્રાને પાણી પીવાનું ઇચ્છ્યું પણ તેની ચાંચ એવડી મોટી કયથી કે પાણી સુધી પહોંચી શકે. છેવટે કામ એ ને ઘડામાં કાંકરા લાગા લાવીને નાખ્યા (જેમ જેમ) કાંકરા પડતા હતા (તેમ તેમ) પાણી હિર ઠી આવતું હતું થોડીજ વારમ પાણી ઘડાના મોંડાં સુધી પહોંચી ગયું અને કાગડાએ સારી રીતે પોતાની તરસ શત કરી, સાચું છે (કે) મહેત નક મી જતી નથી

પાઠ ૧૨

પિંઢા કેડો વહતા-વહેતું જીનાતક-જીવન, જીવતર
 બેર લેતા હૈ-ધેરી સે છે, યહી-એ જ સ્વસ્ત-આગપ
 ઘંધા--ધંધ કાફે-લીવ. કામકાજી-કિચોગી
 જમજાતી હૈ-મમા મય . ફવકને દેતા-ફરકવા દેતો.

અળસ અને સુરતીથી માણસનું પોતાનું જીવન પણ બારે ચમ પડે છે. તેના વિષ કહતા જતા નથી થોડા દિ સોમાં તે કશા કામના રહેતો નથી. મહેત નહિ કરવાથી શરીરને ખત ના. તના રોગ લાગુ પડી જાય છે. દુઃખ આળસુ માનસનો છેવટના વખત સુધી (મરણ સુધી) કેડો છોડતું નથી. આળસુ માણસને છળદર ધેરી સે છે જે પાણી વહેતું રહે છે, તે ચાખ્યું બની

રહે છે. અને જે પાણી ખંધાત રહે છે તે મેલું થત જાય છે અને ઉપર લીલ બાગી જાય છે. એવીજ દશા ઉઘોગી અને આજસુ માણસની જાય છે. એટલે મટે ઉઘોગી માણસ આજસને પોતાનો શત્રુ સમજીને પોતાની પાસે ફરફવા દેતો નથી.

પાઠ ૧૩.

તાલમે—જાણમાં કાં માં

કુછ—ફેટલાક પાવ-પગ

खेल रहे थे ममत हतां.

जनके तनना बरसाने ई क ।

मनमें—मनमां

किसीका—कोसना

गिड़गिड़ा कासावासा

ऐसे खेल-ऐसी ममत

न खेलें न रमवी

घबड़ाये-गम था

એક નાન તલાવમાં ફેડમાં રહેના હતા; તેના કાંઈ ઉપર ફેટલાંક છોકરાં રમતાં હતાં. તેના મ માં જે આવ્યું, કે તલાવમાં ઘોઘડ પથગ ફેંકવા લાગ્યા. બિયારાં ડડમાં મલરાયા, કોનનું માથું પુટયું અને કોસના હાથ પગ લાગ્યા.

ક દેડકાએ પાણીની બહાર માથું કાઢીને છોકરાએને કાલાવાલા ક ને કહ્યું: “તમે મારા ઉપર દયા કરો અને થના ન ફેડો.” એક છોકરાએ જાણ દીધા “અમે તમારા માટે અમારી રમત છોડી દીધી” દેડકાએ કહ્યું “મારા આ બેવચા અમારાં માથા પુટે છે અને અમે મ અં છી” છોકરાઓએ હસીને જોઈએ કે અવી રમત ન રમવી [કે] જેવી બીજાએને દુઃખ થાય,

પાઠ ૧૪.

ઘડોંકા-વડોંકોનું	જી ચુરાતા હૈં જીવ ચોરે છે,
પઢનેસે-મથુવામાં	ધ્યાન આપતા નથી.
ઠીક સમયપર-વખતસર	પઢતા-મથુતો.
ઘઠાના-બહાનુ	જવ-જ્યારે
ગલિયોમેં-શેરીઓમાં	સોચતા વિચારતા
સાપેલોંજો—ભાઈબંધોને	છેડતા હૈં—ખીજવે છે.

જે પોતાના વડીલાનું કહ્યું માનતો નથી અને બહુવામાં જીવ ચોરે છે તે નહારો છોકરો કહવાય છે નિશાળના નિયમો ઉપર ધ્યાન આપતો નથી અને વખતસર નિશાળમાં જતો નથી. નિશાળમાં બહાનું કાઢી ન શેરીઓમાં રમ્યા કુઘા કરે છે, જુડી વાતો જોડી કહાડે છે, પોતાના ભાઈબંધોને ખીજવે છે પોતે બહુતો નથી અને ખીજાઓને બહુવા દેતો નથી જ્યારે ગુરુજી બહુવા લે છે, ત્યારે ધ્યાન આપતો નથી. રૂનમાં વિચારતો નથી કે લખવા વાચવાયા અમારાં મામાપ અને ગુરુજી રાજી થશે. જે છોકરાઓ પોતાનું બહુ ધમ્મે છે, તેમણે આ સધળી વાતો છોડવી અને વિડોંકોનું કહ્યું માનવું જોઈએ.

પાઠ ૧૫

જ્યોતે-કેમકે ઉઘ્ઘોને-તેમણે	પેસા-એ પ્રમાણે
આપસમેં-એકબીજામાં.	દેખા ગયા હૈં-જેવામાં આવ્યું છે.
વહુતહી-બહુજ	સાચતા-મદદ
પેસા—એવુંજ	इस तरह पर-એવી રીતે, આ
बड़ाई-પ્રસંશા	પ્રમાણે.

બાપ બાપ એકજ માબાપનાં છોકરાં છે અને તેમણે એકજ માનું દુધ પીધું છે. એવી કાન બાપ બાપનું બક બીજમા લલ્લું ઘણું જરાબ છે. જે બાપ એક બીજની સાથે સંપ રાખે છે, તેઓના પ્રતિજ્ઞા થાય છે. જાતી કરી. બાપઓએ એક બીજ સાથે પ્યારથી રહેવું જોઈએ. જે આ પ્રમાણે કરે છે તેઓનાં માબાપ રાજી રહે છે. કોઈ કોઈ વખત જોવામા આવ્યું છે કે સ્વનાવ મળતો નાહ આવવાના કારણે બાપઓ જુદા થઈ જાય છે. બાપઓ જો એક બીજથી જુદા થઈ જાય તો પણ તેઓએ એક બીજનાં મહા કર્યા કરવા જોઈએ એવી રીતે એક બીજનાં સંપ રાખવાથી મોટાં મોટા કામ પણ સહજમા થઈ જાય છે. પાડોશીઓ અને ભત્રોના સાથે પણ એવુંજ વર્તન કરવું જોઈએ.

(૨)

કઈ-કેટલાક	અંટી-આટી.	સુનતે હો-સાંભળતાંજ.
સૂતકી-સૂતરની		મિલેજુલે-હામીમળાને
જાંચ--અજમાયશ,		હોં જા ઓમે થઈ જશે
તાર-ત તણા.	અલગ-જુદો.	પહુંચા-પહોંચાડી

એક માણસ. ચાર છોકરા હતા તે રોજ અંદર અંદર લલ્લતા હતા. તેઓના બાપ તેઓનાં ઘણું ઘણું સમજાવતા હતા, પણ તેઓ માનતા નહોતા. એક દિવસ બપો પાતાના સઘળા છોકરાઓને એકઠા કર્યા અને તેઓને એક સૂતરની આટી આપાને કહ્યું કે આના ઉપર પોતાના બાપની અજમાયશ કરો. દરેક છોકરાએ તો નાકવાનું ધર્યું, પણ તે કોઈથી ન હુડી, ત્યારે આપે કહ્યું બક બક તાંતણા જુદા કરીને

તોડો, આ સાંભળતાં તેઓએ તેને તોડીને ફેંકી દીધી. ડોસાએ કહ્યું
 “એજ પ્રમાણે બંને તમે એક બીજા સાથે હજી મળીને રહેશો ॥
 તમારું કોઈ કાંઈ કરી શકશે નહિ” અને બે બુદ્ધ થઈ જશે તો
 જે ચલાશે (તે) તમને નુકશાન પહોંચાડી શકશે.

પાઠ ૧૬ મો.

બહા-ધણો. ઝાલચી-લાલચુ.

મુર્ગી થી—મરધી હતી

સોચા—વિચારું

ફાડફાળું—કાડી નાખું

પકહી—એકજ

ઠાનકર-નકકો કરી

ઉમને—તેણે મે—હું.

પર-પણ હાની-નુ શાન.

એક લાલચું માણસની પાસે એક મરધી હતી. તે રોજ એક
 સોનાનું ઇંડું આપ્યા કરતી હતી. તે લાલચુને એક નિસ વિચારું,
 હું આ મરધીનું પેટ કાડી નાખું તો બધાં ઇંડા મને એકજ વારે
 મળી જાવ. એ પૂં મેં આં નકકો કરી તેણે તે નિયતી મરધીને મારી
 નાખી; પણ ઇંડું એકે હાથ ન આવ્યું. સાચું ; કે ઘણી લાલચથી
 નુકસાન થાય છે.

(૨)

મુઠ્ઠાં-મે માં.

પાર—તમે કાંડે

પરિહાસો-પડખા

ચહ—અવું.

દબાર્થ—બાવી

ઉસસે-તેની પાસથી

લિયે-લઇને

સોચ-વિચાર

છાનલું-છાનવ. લડું.

યહી-એ (જ)

ચોલા—પાંડુ. ક્યું

ગિરકર-પડીને

બહગયા-વહી ગયો

પછતાકર—પસ્તાકને

એક કુતરો મેંમાં રેટશે લઈને નદીને સામે કાંડે જતો હતો. પાણીનાં તેણે પોતાનો પડછાયો જોયો. કુતરો એવું સમજ્યો કે બીજો કુતરો મેંમાં રેટશે. દયાવી જાય. તેના મનમાં લાલચ ગ્રહ અને ધન્યુ કે હું તેની પાસેયા રેટશે છીનવી લઉં. એવો વિચાર કરી રેટશે છીનવી વધ ક્ષેત્રને જેવું એકાદું પહોળું ક્યું તેવોજ જે રેટનાનો કકડો તેના મેદામ હતો તે ન્યુ નદીમાં પડી વહી ગયે ત્યારે પરત ઇ કહેવા લાગ્યો "હાય હાય" લાલચુ પાની આવીજ દશા થાય છે. "

પાઠ ૧૭ મો.

શેલ—કૂદમે - રમવા કુદવામાં આદર હોગા સત્કાર થશે.

જિલસે—જેથી. કરોગ - કરશે. કિસીકે-કોઈના

ઘડે હોને પર મોટા થયા પછી જીતે જીવતાં

સબજગત—ધી જગાએ. કાલતક-ક્યાં સુધી

દોલત-પુજી, દોલત થન પડેગા—બની શકશે.

પ્રાકરાઓ ! પોતાનો વખત લખવા બધુ માં લગાડો જે રી તમને છેવટ સુખ મળે જો તમે એવું કરશો તો તમારા માઆપ પણ તમને ચાહશે અને મોટા થયા પછી બધી જગાએ તમારો સત્કાર થશે. પોતાના માઆપની પૂજી ઉપર બુલશે નહિ. (આધાર રાખશે નહિ.) હંમેશાં કોઈનાં માઆપ જીવતા રહેતાં નથી. એકને એક દિવસે મરીજ જાય છે. પછી તેમની દોલત ક્યા સુધી રહેશે. ન્યારે માઆપ પણ રહેશે નહિ અને તેઓની દોલત પણ રહેશે નહિ ત્યારે તમે પરતાશો. પછી તમારાથી કાંઈપણ બની શકશે નહિ. આટલા મા' છોકરાઓનું વિદ્યા બધુવામાં મન લગાડો રમવા કુદવામાં મન લગાડો નાહ, રમવામાં વખત નકામો જાય છે.

પાઠ ૧૮

સઘ કુછ-ખધું.	ચુરા-ચોરી.	બઢતીહી-વધતીજ.
અસવાવકો-મિલકતને		ઉતના-તેટલું.
ઘાંટ લેતે હૈ-વહેંચી લે છે.		ઉસીકે-તેનાજ
હિસ્ત-માગ.		આદર સત્કાર.
મિલવાહી-ગમે તેટલું		બુઢાપેમે-ધરડપણમાં
ઘટહી-ધટીજ,		પાઓ-મેળવે.
ઘહી-ત્યાંજ		

વિદ્યાની બરાબર કોઈ ધન નથી. જેની પાસે વિદ્યા છે તેની પાસે ખધું છે. જુઓ માલ મિલકતને ચોર ચોરી લઈ જાય છે, પણ એને ચોર પણ ચોરી શકતા નથી, રાજા કોઈને શિક્ષા આપવા ઇચ્છે છે તો તેનું ધન લઈ છે, પણ વિદ્યાને તે પણ લઈ શકતો નથી. કોઈ બાંકું જ્યારે જુદા થાય ત્યારે ધરની બધી માલ મિલકત અર-મ્પરસ વહેંચી લે છે, પણ વિદ્યામાં કોઈનો ભાગ વહેંચવાનો હોતો નથી, ગમે તેટલું ધન કોઈની પાસે કેમ ન હોય, (હોય તો પણ) આપવાથી ધટીજ જાય છે અને છેવટે કાંઈ રહેતું નથી પણ વિદ્યામાં બધાથી મોટો ગુણ એ છે કે આપવાથી વધતી જ જાય છે. રાજાઓમાં પણ જેટલું વિદ્યાનું માન હોય છે, (તેટલું) ધનવાનનું નથી હોતું. રાજાનો સત્કાર તેનાજ રાજમાં હોય છે, પણ વિદ્યા જ્યાં જાય છે ત્યાં તેનો સત્કાર થાય છે. છોકરાઓ ! એટલા માટે તમારે જીવ લગાડીને વિદ્યા શીખવી જોઈએ, જેથી જીવવાની અને ધરડપણમાં સુખ મેળવે.

પાઠ ૧૯ મો.

કહીસે-હીથી. ઓર-તરફ, ફતનેમેં-એટલામાં. ફસ-આ.
 સુનાનેકો-સંભળાવવાને, જોલતેહી-ઉઘાડતાંજ
 ઠધર-એ તફ. કાંવ કાંવ-કાકા.
 હાવના-શે બીતું. ગિર ગઈ-પડી ગઇ.
 ડઠા લાયા-ઉપાડી લા-યો. જાન પડતાં-જણાય છે.
 ધર-પાંખો. હોકર-થઇને લે લમ્બી હુઈ-લઇ ચાલતી થઇ

એક દિવસ એક કાગડો રોટલાનો કકડો ઉપાડી લા-યો અને
 ઝાડ ઉપર બેસીને ખાતો હતો. એટલામાં એક લોકડો તે તરફ
 થઇને નીકળી. લોકડોએ કાગડાની તરફની બેળે રહ્યું કે તમારી
 પાંખ ઘણી સુંદર છે અને તમારૂં રૂપ આ વખતે ઘણું સોબીતું
 જણાય છે. જો કાંઈ તમારી બોલી પણ સારી હોત અને તમે ગાઇ
 શકત તો તમારી બરાબર કોઇ પક્ષી ન હોત (થઇ શકત નહિ.) આ
 સંભળને કાગડો ધ્રોણ રાજી થયો અને પોતાનું ગાયન સંભળાવવાને
 કા કા કરવા લાગ્યો. મોં ઉઘડતાં જ રોટલો પડી ગયો અને લોકડો
 તેને લઇ ચાલતી થઇ. જે જુદી મોટાઇ ઇચ્છે છે તેમ જ એવીજ
 દશા થાય છે.

પાઠ ૨૦ મો.

કિસી-કોઇ. ગહરાઈ-ઉંડાઇ. ઉન્હોને-નેઆએ.
 કિસાનકો-મેકુતને લો દિયા-વાવી દીધું.
 રહેલાની-રમતીઆળ પાયા-મેળવ્યું.

મહા હૈ-પાટયું છે

ચાટ પડ ગઈ-રત પડી ગયે!

ચાટ લેના-વહે ચી લેજો

શુદાહીયા-ખોદાયું હતું

એક ખેડૂતને ચાર છોકરા હતા તે ધનુજ રમતીઆળ હતા અને ખેતીના કામમાં જીવ રાખતા નહોતા. ત્યારે તે મરવા પડ્યો ત્યારે તેણે પોતાના છોકરાઓને પોતાની પાસે ખોલાવ્યા અને કહ્યું “ મારું ધન મારા ખેતરમાં પાટયું છે. મારા મરી ગયા પછી તમે તેને ખોદીને પોતપોતામાં વહેંચી લેજો ” ખેડૂત મરી ગયા પછી તેના છોકરાઓએ ધનની શોધગી થઈ ખેતર વધારે ઉંડાઈ સુધી ખોદી નાંખ્યું, પણ ધન કાંઈ હાથ ન આવ્યું. ત્યારે નિરાશ થઈ તેઓએ તે ખેતરને વાતી દીધું. ખેતર તો ખોદાયું જ હતું અને પાણી પણ વખતસર વરસ્યું, ખેતી સારી થઈ અને એજ ધન છોકરાઓએ ખેતરમાંથી મેળવ્યું પછી તે તેઓને ખેતનાં રસ પડ્યો અને દરસાવ ધણા ડગીઆ કમાવા લાગ્યા. તે મહેનત કરે છે તેજ લાભ મેળાવ છે.

પાઠ ૨૧

શબ્દ-મધ,

કો-ની

उनकां-तेआने इकट्ठा-એકઠું

मुझको-मने

तुम्हे-तमने

उनके लिये-तेआने માટે

उजाड़ते है-“પાળે છે

मतायेगे-સતાવશે

लिये-માટે

એક દિવસ સાખાદેડીએ મધમાખીને પૂછ્યું “ લોક તમને કેમ આટલું ચાહે છે અને મને કેમ નથી ચાહતા ? તમને પાળે છે અને મને મારે છે, તમારે માટે ધર બનાવે છે અને મારા ઘરને દેવતા સગાડીને બાળે છે ” મધમાખીએ કહ્યું: “ તમારાથી નેઆને કશો

પણ શામ થતો નથી. તમે કેવળ ડંખ મારો છો એવી દશામાં તેઓ તમને કેમ ચઢાય. અને જુઓ ક હું આખો દિવસ મહેનત કરીને માટે મધ એકઠું કરે છું. મારી પેટે તમે પણ તેઓની સાથે બલાઈ કરો. તો તેઓ પણ તમારી સાથે બલાઈ કરશે. તમે તેઓની સાથે ખુરાઈ કરવી છોડી દો (તો) તેઓ પણ તમને સતાવશે નહિ. "

પાઠ ૨૨

વહાં શોંચ-એજ વિચાર	પાઓગે-પામશે
અનાદર તિરસ્કાર	ચૂલ ન જાય-ઉઘાડું ન પડી જાય
છિપાનેકે-સંતાડવાને	હસસે-એનાથી
ઔર-બીજી દંડ-શિક્ષા	બોલોગે-બોલશે
હોતી હ-થાય છે	વઢાઈ-મોઠાઈ

જુદા માણસને. સવળા જગાએ તિરસ્કાર થાય છે. જુદા માણસ કદી સાચું બોલે છે, તો તેના સાચને પણ સવળા લોકો જુદું જ અમલે છે. રાત દિવસ તેને એજ વિચાર થયા કરે છે કે કહીં મારું જુદું ઉઘાડું ન પડી જાય. વળી તેને એક જુદું સંતાડવાને માટે સંકડો બીજી જુદી વાતો બનાવવી પડે છે. જુદાને શિક્ષા ન થાય તો પણ તેના નિંદા તો થાય છેજ. એનાથી જાય તો માટે જુદું કદી બોલવું ન જામ્યે. અને તમે સાચું બોલશો તો સવળાના વહાલા બની રહેશે અને સવળા તમારો વિશ્વાસ કરશે. સાચું બોલવાથી તમે જગતમાં મોટાઈ પામશો. એટલા માટે છોકરાઓ તમારે હંમેશા સાચું બોલવું જોઈએ અને જુદું નામ પણ ન લેવું.

પાઠ ૨૩ મો.

ઘક ન ઘક-મુઠીભુરી બતના ઇસીલિયે-આનેજ લીધે
 લોહુકા-લોહીનો ઓર-તરફ વરમજાને કે પીછે-વરસી ગયા પછી
 ટીલા-ભુરે હરા-લીલાં બહુતાયતસે-વધારે પ્રમાણમાં
 લોહુકા-લોહીનાં હરિયાલી-લીલોતરી
 બંજની-રીંગણના જેવે જાન પડતી હૈ-જાણાય છે

બધી વસ્તુઓના બુદ્ધા બુદ્ધા રંગ હોય છે. એનાનાં રંગ
 પીળો છે, આંદીનો ધોળો, લોહનો કાળો આકાશનો ભુગ, ઘસંન.
 લીલો અને લોહીનો લાલ: લાલ રંગ આંખોને ધમ્મ નુકશાન પહોં-
 નાટે છે, લીલા રંગના તરફ ગમે તેટલી વર નથી જુઓ (પશુ)
 આંખો થાકતી નથી. આનેજ લીધે જગતને લીલા રંગની વસ્તુ
 વધારે પ્રમાણમાં બનાવી છે જુઓ વરસાદ વરસ્યા પછી લીલોતરી
 કેવી મુંદર જણાય છે. ભુરે અને પીળો રંગ એકઠો થવાથી લીલો.
 રંગ બને છે. ભુરે અને લાલ રંગ એકઠો થવાથી રીંગનાના જેવો
 રંગ બની જાય છે.

પાઠ ૨૪

મોયા-શીયા શિઝ્કી-ગારી આદત-ટેવ ડાલતા-ધાલતો
 ડધરસે-તે તરફથી સુઢમે-સુંઢમા હૈંમીસે-મરકરીથી મુર્દ-સોધ
 તાલકો-તલાવે ચુમાદી-ધોચી દીધી
 જૈંસી-જેવી રાહ-રસ્તે ચુપચાપ-હાનેમાને
 વહાંસે-ત્યાંથી સારે-બધા કીચડ હાં કીચડ-કાદવજ કાદવ
 સી રહેથે-શીવી રથાં હોતો હોગર્દ-થઇ ગયો

દિલ્હીમાં એક દુકાનમાં દરજી લુગડાં શીઘ્રમાં કરતો હતો. તે દુકાનમાં એક ખારી હતી. તે તરફથી એક હાથી તલાવમાં પાણી પીવા દરૌજ જતો હતો. હાથી તે ખારીમાં પોતાની સુંઠ ધાલતો. અને દરજી તેને રેટી આપી દેતો હતો. એક દિવસ તે હાથીએ જેની તેને ટેવ પડી હતી. (તે પ્રમાણે) પોતાની સુંઠ ખારીમાં માલી (તે વખત) એક દરજીએ મસ્કરીયા રેટી આગવાને બદલે તેની સુંઠમાં સોય ધોચી દાખી. તે વખતે તો હાથી કાંપ પાણુ ન બેલ્યો, જીનોમનો તકાવે ચાલ્યો ગયો ત્યાંથી મેલું પાણી પોતાની સુંઠમાં ભરી લાવ્યો અને ખારીની રસ્તે દુકાનમાં નાંખી દીધું. દુકાનમાં કાદવજ કાદવ થઇ ગયો ને બધા યુગડા જે દરજી શીલ ગયાં હતાં (તે) બગડી ગયા.

પાઠ ૨૬

ઠીક ખરાખર . દુબલ્લા-દુખળો. વૈમેહી-તેજ પ્રનાણે

સમયપર-ખાતસર

બહુતમા-ધણુંજ

ખાના-ખોરાક

ઉટકર-અકરાંતીક

પકહી સમયપર—એકજ વખતે કઢવાર-વધારે વાર

છોકગઓ ' ખરાખર વખતસર ખોરાક ખાધા કરો. હમેશાં ટા-
ઇમસર ખાવાથી બોજન સારી રીતે પચે છે, લુખ વગર ખાવાથી
અન્ન પચતું નથી. લુખથી મોછુ અથવા વધારે ખાવું (એ) બનેથી
શરીર રોગી થઇ જાય છે. જેમ થોડું ખાવાથી માણસ દુખળો થઇ
જાય છે તેમ વધારે ખાવાથી માદો પડી જાય છે. ખાતાં ખાતાં ધણુંજ

પાણી પીવાથી ભુખ ઓછી થઈ જાય છે. એટલા માટે ખાધાપણી
પાણી પીવું સારું છે. એકવાર અકરાંતીકે ખાવા કરતાં વધારે વાર
થોડું થોડું ખાવું સારું છે.

પાઠ ૨૬.

કિયે હૈ-કયાં ઘુટને-ધુંટવા હમકો -અમારે
ધૂપ-તડકે દમ-ધાસ પહીચાન-જોળખી
ઔરૌકેસાથ-ખીન્નજોની સાથે વચનેસેં ખચવાથી જી-જીવી

ભગવાને અમારા ઉપર બહુજ ઉપકાર કર્યા છે. તેણે હવા પાણી
ત કો, અમારેજ માટે બનાવ્યાં; માટી વગર અન્ન તીપજતું નથી.
હવા નહીં હોવાથી શ્વાસ ધુંટાવા લાગે છે. પાણી વગર કોઈ જીવી
શકતું નથી. તાપ વગર અનાજ અને ફળ પાકતા નથી; તેણે એમનું
બોલવાને મોઢું, સુંઘવાને નક, સાંભળવાને કાન, કામ કરવાને હાથ
અને ચાલવાને પગ આપ્યા છે; તેમજે અમને બુદ્ધિ આપી છે. તેથી
અમે સારૂ ખેટું ઓળખી શકીએ છીએ. જેણે અમારા ઉપર આ
ઉપકાર કર્યા છે તેને રાજી રાખવો એ અમર મુખ્ય ધર્મ છે. બલાદ
કરવાથી અને બુરાઈથી તે રાજી થાય છે; ભગવાને અમારા ઉપર
બલાદ કરી છે, (માટે) અમારે ઇચ્છવું જોઈએ કે અમારે પણ
ખીન્નજોની સાથે બલાદ કરવી જોઈએ.

પાઠ ૨૭.

કુરે-ખરાબ

ચાલચલન-ચર્તન

ઘર્તાવ-વર્તન

નરમીસે--અતારી

આયુ-આયુષ્ય

દુલાર-ધ્યાર

પાતે હૈ પામે છે; મેળવે છે

હસી મોચમે-આજ દુખમાં

જડ સમજ-મુળ સમજ

વચ્ચૌહીમે-છોકરાઓમાં

તરફદારી-તરફેણ

મા-જેવે

છોકરાઓ નદારા નીકળવાથી માખાપને ઘણું દુઃખ થાય છે. આજ દુઃખમાં કદી તેઓનું આયુષ્ય પણ ઓછું થવું નય છે. છોકરાઓ સારા નીકળે છે અને માખાપને રાજી રાખે છે, તો તેઓનું બહુ દુઃખ વેગળું જતું રહે છે. માખાપનો જીવ છોકરાઓમાંજ લાગેલો રહે છે. જ્યારે તેઓને દુઃખ થાય છે ત્યારે માખાપ પણ દુઃખી થાય છે અને જ્યારે તેઓ સુખી રહે છે ત્યારે માખાપ પણ સુખ પામે છે. ખાપના હેતથી માનું હેત વધારે હોય છે. સારો ખાપ પોતાના છોકરાઓની સથિ નમ્રતાથી વર્તન કરે છે તેઓ તેમના ઉપર બહુ ધ્યાર કરતા નથી. (તેમજ) તરફેણ પણ કરતાં નથી; તેઓ પહેલાં પોતાનું વર્તન સુધારે છે, અને સાચવટને બધી બલઘનું મુળ સમજ પોતાનાં છોકરાને સાચાદના રસ્તાપર ચલાવે છે. છોકરાઓને પણ પોતાનાજ જેવો સ્વભાવ શીખવે છે.

પાઠ ૨૮.

કંગાલ-ગરીબ

સુશીલ-વિવેકી

જાયા કરતે થે-જતા હતા

આ ગયે-આવ્યા

સ્વકર-જોઈને

ચહી-આ

દીક્ષીમા એક ગરીબ સ્ત્રીને તથા છોકરા હતા. તેઓ ઘણા હતા અને રોજ નીશાળમાં બધુવા જતા હતા. એક દિવસ કોઈએ તેને પુછ્યું “ તારી પાસે શું ધન છે ?” તે સ્ત્રીએ કહ્યું મારી પાસે તથા રત્ન છે. ” તેણે પુછ્યું “ ક્યા છે ! ” એટલામાંજ તેના છોકરા નિશાળમાંથી આવ્યા. તે સ્ત્રીએ છોકરાઓની તરફ જોઈને કહ્યું “ આજ મારાં રત્ન છે. ” સાચું છે, (કે) મારાં છોકરાં રત્ન થી ઉતરતાં હોતાં નથી.

પાટ ૨૯

સિરે પર-માથા ઉપર ફલ જાતે હૈ-ફેલાઈ જાય છે
તરહ-માફક રુચિસે-ખુશીથી ગુચ્છે-હુમખાં શુકની-ભુકો
અરબકે-અરબસ્તાનના સુસ્વાકર-સુકવાને
પીસકર-દળીને ગુઠલી-દળીઆ

ધૂપમે-તાપમાં મેઢોકો-ધેઠાંને મૂર્ખેહુયે-સુકાયલા

ખારેકનું ઝાડ સીધું ચાલીસ વચાસ હાથ સુધી લાંબું ચાલ્યું જાય છે. તેના માથા ઉપર લાંબાં લાંબાં પદડાં છત્રીની માફક ફેલાય જાય છે. એનું ફળ મીઠું અને લાલ રંગનું હોય છે. ઝાડના ઉપર ફળનાં પંદર વીસ હુમખાં લટકે છે. એક એક ગુચ્છો દસ દસ શેર સુધી તોલમાં ઉતરે છે. એના ફળને અરબસ્તાનના લોકો ઘણી ખુશીથી ખાય છે. ફળને તાપમાં સુકવાને રાખે છે. સુકાયલાં ફળ ઘણા દિવસ સુધી રહે છે. આને દળાને તેઓ ભુકી બનાવી લે છે. અને ન્યારં કહી બહાર જાય છે, (ત્યારે) પોતાની સાથે લઈ જાય છે. તેને પાણીમાં ધોળાને પીએ છે. અને પોતાના ધોડાઓ તથા કુતરાઓને પાય છે. દળીઆ દળાને પોતાનાં ઉંઠા અને ધેઠાંને આપે છે.

પાઠ ૩૦

મિટ્ટી-માટી ચોટીયાં-શિખરે, સરળે-ઝરણે, ઢાકી-ઢંકામલાં
સર્દી-ઢરદી નિકામ-નિકળવું જીનમેંસે—જેમનામાંથી
આલય-ઢેકણું, ઇન્હીસે-એમાંથી ઇન્હીસે—એમાંથી

પહાડ માટી અને પથરથી બનેલો છે. પહાડોમાંથી કંઈ કંઈ પાણીનાં ઝરણો નીકળ્યાં છે. નદીઓનું નીકળવું પણ એમાંથી હોય છે. પહાડોમાંથી હિમાલય બધાથી ઉચો છે. એટલા માટે (તેને) પર્વતોનો રાજા કહેવામાં આવે છે. આ પર્વત હિંદુસ્તાનની ઉત્તરમાં છે. એનાં શિખરો બરફથી ઢંકાયેલાં રહે છે. એટલા માટે એનું નામ હિમાલય (હિમ-ગરક અને આલય-ઢેકણું) પડ્યું. ગંગાજી એમાંથી નીકળ્યાં છે. પર્વતો પર ઉચાઈના કારણે શરદી બહુ હોય છે. કંઈ કંઈ એવા પર્વત છે કે જેમનામાંથી દેવતા નીકળ્યા કરે છે. એવા પહાડોને જ્વાલામુખી કહે છે. પંચગવના કાંગડા જલ્લામાં પણ એક જ્વાલામુખી પવત છે. ત્યાં જ્વાલાદેવીનું મંદિર છે. વરમાઢના દિવસોમાં પહાડો ઉપર ઘણી શેખા હોય છે. પર્વતોથી ઘણાં લાભ છે. પહાડોમાંથી અમને પથર, ધાતુ અને લાકડા મળે છે.

પાઠ ૩૧

ધૂમા કરતે હૈં-ધૂધી કરે છે	નાજ-અનાજ	કિરનેં=કિરણો
નિકલતેહી ઉગતાંજ	મૃહાવની-શેખાયમાન	
હો જાતા હૈં-થઈ ગય છે	માંતિ માંતિકી-ભુદી ભુદી	
સારીધરતીપર-બધી પૃથ્વી ઉપર	ચમકમે-પ્રકાશથી.	[જાતની
અંધેરેકા-અંધારાનું	છિપ-સંતાપ	
ઉજાલા-અજવાળું	જગહમે-જગાએથી	

સુરજ ઉગતાંજ રાતનો દિવસ થઇ જાય છે. બધી પૃથ્વી પર અંધારાનું અજવળું થઇ જાય છે, સુરજ આપણને ગરમી આપે છે. તેજ અ.પ્રજ્વાળા બેતરમાં અનાજ ને બાગમાં ફળો પકવે છે. સવારમાં સુરજનાં કિરણો કેવાં શોભાયમાન લાગે છે ! પક્ષીઓની બુદ્ધિ બુદ્ધિ જાતની બેલી રસીકી લાગે છે; સુરજના પ્રકાશથી દિવસે તારા સંતાક જાય છે. તેજ તારા અંધારી રાતે કેવા સુંદર લાગે છે ! છંટેથી પાસે પાસેજ દેખાય છે, પણ તેઓ એક બીજાથી ઘણા છંટે છે. કેમ કેમ આમાંથી નાતદિવ ન કર્યા કરે છે. કેમ જગાએથી એકજ વખતે ત્રણ હજારથી વધારે તારા કેમ જોઇ શકતું નથી.

પાઠ ૩૨

झगडा-तकरार कौन-कैशु जाँच के लिये-तपासने माटे
ठहरा-धुँ बटोही-वटेभागु भीग-पलणी
बली-अणवान राहमें-रस्तामा वेग बढ़ता गया-ज्मेरे वध्यु
पसीनेमें-परनेवाમાં छायादार-छायवागुं

એક દિવસ સુરજ અને હવા વચ્ચે તકરાર થઇ કે અન્નમાં કેશુ બળવાન છે. એની પરીક્ષા માટે એક બીજામાં એમ ધુનું કે જે કેમ વટેમાગુનાં લુગડા ઉતારાવે તે બળવાન ગણાય. એક માણસ રસ્તામાં કપડાં પહેરીને ચાલ્યો જતો હતો. પવન જોરથી વાવા લાગ્યો, પણ જેમ હવાનું જોર વધતું ગયું તેમ તે પોતાના શરીર ઉપર કપડાં ચિંટાળતો ગયો. હવાનું કાંઈ પણ જોર ચાલ્યું નહિ. એની પછી સુરજે પોતાનો તાપ દેલાવ્યો. સુરજની ગરમીથી તે મુસાફર પલળી ગયો અને તેણે લુગડાં ઉતારીને નાંખી દીધાં અને છાય-ગવાળા ઝાડની નીચે બેસી ગયો. હવાએ હાર માની અને સુરજને પોતાનાથી વધારે બળવાન જાણ્યો.

પાટ ૩૩

ઘેર—પગ વિષ—ઝેર ચિલોમેં-દરોમાં જહમેં-મુળમાં
 ઑસ—ઝાકળ તીક્ષ્ણ—ઝેરી
 સ્વોસ્વલોમેં અખોક્ષામાં ધૈલિયાં—કાથળીઓ
 સ્વહરો-ખડેરા. ઘુસે સંતાપ વહકતે હુપ—સળગતા
 ભાગ સકતા હૈ—નાશી શકે છે. જલા દે—ખાળી નાંખે
 પુરાને-જુનાં જાહેમેં-જળામાં ડની-ઉનનાં કેંચુલી-કાંચળી

સાપ વિવિધ રંગના હોય છે. અધારી કાળા સાપ ઘણો ભયં-
 કર હોય છે. સાપ ઘણું કરીને જુના મકાનોનાં ખડેરા અને જુનાં
 ઝાડોની અખોક્ષામાં રહે છે. જળામાં તથા દરોમાં સંતાપને ખેસી
 રહે છે, (તેઓ) તાપમાં ઝાકળ ચાટવા અને હવા ખાવાને
 નીકળે છે; વરસાદમાં દરોમાં પાણી ભરાય જવાના કારણે (તેઓ)
 બહાર નીકળી આવે છે. અને ઘાસ તથા ઝાડીઓમાં રહેવા લાગે
 છે સાપને પગ નથી પણ તેઓ જલદીથી નાશી શકે છે. એની
 જીભ વચમાંથી ચીરાયેલી હોય છે. એના તાળવામાં બે દાંત છે.
 અને એ દાંતના મુળમાં નાની નાની કાથળીઓ હોય છે. જેમાં
 ઝેર ભરાયલું રહે છે. કાળા સાપનું ઝેર ઘણું હોય છે. તેના કરેલા
 થોડા બચ છે. સૌથી સારો ઉપાય આ છે કે જ્યાં સાપ કરડે તે
 [જગા] ને સળગતા કાથલાથી ખાળી નાંખવી અથવા કાપીને
 ત્યાંનું કોઈ કાઠી નાંખવું. ઉનનાં અને રેશમી લુગડામાં એની કાંચળી
 રાખવાથી જીવડાં લાગતાં નથી.

પાઠ ૩૪

અંહોસે-ઇડાંમાંથી સૌંસ-શ્વાસ ઇન્હીં-આજ, પૈર-પગ
 તહપ તહપ—તરફી તરફી સહારેમે—મદદથી
 ગલફડા—ઝાલર પરો—પાખો તકકી—સુધીની
 નાપા ગયા હૈ—માપવામાં આવ્યું છે બત્તિઝા—મીથુબત્તીઓ
 અટકલમે—આશરેથી ફેફડા—ફેફસાં

માછલી ઇડાંમાંથી પેદા થાય છે અને પાણીમાં રહે છે. તેઓ પાણીમાંથી નીકળતાંજ તરફડી તરફડીને મરી જાય છે. એમના ગળામાં શ્વાસ લેવાને માટે કાણાં હોય છે. આજ કાણાને ઝાલર કહે છે. માછલીએનું કાન નથી હોતા પણ તેઓ સાંકળી શકે છે. તેમને પગ નથી હોતા, પણ તેઓ પાણીમાં પાખો અને પુછડીની મદદ ચાલે છે.

વહલ નામની એક મોટી માછલી થાય છે. તે સંસારનાં સર્વ જીવડાંથી મોટી હોય છે. તેની લંબાઇ આશરેથી ગાસ હાય અને મોટાઇ પણ એટલી જ હોય છે. પુછડીની લંબાઇ આઠ હાય સુધી જોવામાં આવી છે. તેનું મોંદું ચૌદ હાય સુધી માપવામાં આવ્યું છે. તેલ તોલમાં ચાર હજાર મણ સુધીની આંકવામાં આવી છે. તેમાં ચરબી ઘણી હોય છે, અને આનેજ લીધે તેનો શિકાર કરવામાં આવે છે. ચરબીની મીથુબત્તીઓ બને છે. વહેલા ઇડાં આપતી નથી (પણ) બચ્ચું જણે છે, અને તેને દુધ પીવાટે છે. તેને શ્વાસ લેવાને માટે પરમેશ્વરે ફેફસાં આપ્યાં છે. એથી કરીને પાણી બહાર માર્યું કહાડીને શ્વાસ લે છે. એને સમુદ્રમાં રહેવાના કારણે માછલી કહે છે.

પાઠ ૩૬

મહાજનકા—શાહુકારનું મહાથા—શટથો હતો
 કરજ—દેવું પંજોસે—પંજથી મેજ દિયા—મોકલી દીધા
 ઋણ—દેવું સ્વરચને—ખોતરવા મેટ—મેટો, મેળાપ.
 બહુતેરા—પાછુંએ યહાંમે—ત્યાંથી કાગજ—કાગળ
 મોકતા રહ્યા—મર્યા કર્યું. મડેહે—ડટાયા છે.
 માગ આયા—ન શી આવ્યો તારતાર—તારંવાર

એક માણસને એક શાહુકારનું ધણું દેવું થઈ ગયું હતું. તેની પાસે દેવું ચુકવવાને કંઈ પણ ન હતું. પણ તેની પાસે એક કુતરો હતો. શાહુકાર તેનેજ લેવાને માટે રાજ થઈ ગયો. તેણે કુતરો શાહુકારને માંપી દીધો, કેટલાક દિવસ પિત્યા પછી તે મહાજનના ધરમા ચોર પેદા થઈ તેના ધણોજ માલ કાઢી ન લઈ ગયા. કુતરાએ ધણુંજ જમ્યા કર્યું પણ કેઈની આંખ ઉઘડી નહિ. ચોરોને જોઈને કુતરો તેમની પાછળ ગયો અને ત્યાં ખેતરમા ચોરોએ માલ દાટ્યો હતો તે જમ્યા જોઈને પાછો આવ્યો, જ્યારે ધણી જાગ્યે (ત્યારે) કુતરો તે ખેતર તરફ તારંવાર જવા અને આવવા લાગ્યો. એક વખત માલીક તેની પાછળ પાછળ ગયો. કુતરા ખેતરમા જઈને જે જમ્યાએ માલ દાટ્યો હતો ત્યાં પંજથી માટી ખોતરવા લાગ્યો, અને શાહુકારને તેનું ધન ખતાવી દીધું. શાહુકાર કુતરાથી ધણો રાજ થયો. તેણે એક કાગળ ઉપર આવું લખ્યું કે “તમારા કુતરાએ તમારું સંધળું દેવું વળી આવ્યું” (એ પ્રમાણે લખીને) કુતરાના ગળામાં બાંધ્યો, અને તેના પહેલા માલીકની પાસે મોકલી દીધા. રસ્તામાં માલીક અને કુતરાનો મેળાપ થઈ ગયો. માલીક એવું સમજ્યો કે કુતરે શાહુકારને ત્યાંથી નાશી આવ્યો છે. (તેથી) તેને ત્યાંજ તલવારથી મારી નાંખ્યો.

કુતરાના મરી ગયા પછી તેણે તે કાગળ તેના ગળામાં જોયો પછી
તો તે પોતાને સંભળી શક્યો નહિ અને તેણે ત્યાં પોતાનો પથ્થુ
પ્રાણ આપી દીધો, અને એકજ જગ્યાએ દટાયા છે.

પાઠ ૩૬

શ્વાનાસ-ખાણમાંથી	ગહને-ધરેણાં	પત્ર-પત્ર
ચમકીલા-ચળકતું	સ્વાંના જાતા-ખેંચાય છે	
સોનાર-સોની	આચમે-તાપથી	
સૂઝાનેકે-ખડીઆખારની	દામ-કિંમત	
ધનીલોગ-પૈસાદાર લોક	અમરીકા-અમેરિકા	
પાયા-મળતા	મોહર-મીની	

સોનું એક ટીમતી ધાતુ છે તે ખાણમાંથી નીકળે છે, અને
ધણું બારે ૨ ને ચળકતું હોય છે. દેવતા ઉપર ધણું ગરમ કરવાથી
ઓગળી જાય છે. સોનાં સોનાં ખડીઆખારની સાથે ગરમ કરે છે
આથી સોનું થોડજ તાપથી ઓગળી જાય છે, પૈસાદાર લોક એનાં
સારાં સારાં ધરેણાં ખનાવરાવે છે. એના તાર પથ્થુ ખેંચાય છે અને
પતરાં પથ્થુ ખનાવરાવે છે. સોનાનાં પતરાં ઘ્યાઓમા કામ આવે છે.
આની બહુ કિંમત થાય છે. વિલાયતમાં સોનાનાં સિકકાનું ચલણ
છે. આપણા દેશમાં પણ એની મંદિર ખતે છે. સોનું અમેરિકા અને
આફ્રિકાના પશ્ચિમ ભાગમાં બહુ મળે છે. કાંઈ કે ઇ નદીઓની રેત-
માંથી પણ સોનું મળે છે. પણ તેને કઠાડવામાં ખર્ચ બહુ લાગે છે.

પાઠ ૩૭

મોલ લેસકતે-ખરીદી શક્તા	દુઝમ્મી-ખે આની
કાંસકે-કાસાની	અટમ્મી-આઠ આની, અર્ધા.

ચવત્રી-ચારઆની, પાવત્રી.

પાઈજાતી છે-મળે છે

ચરતન-વાસણુ ફૂકી-ખાખ

ગલતી છે-ઓગળે છે

ચાંદી પણ કીમતી ધાતુ છે અને તે સોનાની પેઠે ખાણમાંથી નીકળે છે. પણ એ સોનાની બરાબર હોતી નથી અને રંગમાં ઘોળી જાય છે. એનાં પણ ધરેણાં બનાવવામાં આવે છે. જે એનાં ખરીદી શકતા નથી તેઓ ચાંદીની ધરેણાં બનાવરાવે છે. જેઓની ચાંદી પણ મળી શકતી નથી તેઓ કાંસાના પહેરે છે. હિંદુસ્તાનમાં ચાંદીના રૂપીઆ, અર્ધા, પાવત્રી અને બે આની બને છે. પૈસાવાળા માણસ ખાવાનં માટે ચાંદીનાં વાસણુ પણ બનાવે છે. ચાંદીના તાર પણ ખેંચવામાં આવે છે અને એનાં પતરાં પણ બનાવવામાં આવે છે. ચાંદીની ખાખ કરવામાં આવે છે અને (તે) દવામાં કામ આવે છે. ચાંદી ખડીઆખારની સાથે જલદી ઓગળે છે. ચાંદી થોડી કે વધારે સઘળી જગાએ મળે છે પણ અમેરિકામાં વધારે મળે છે.

પાઠ ૩૮

આંચ-તાપ ચલન-ઉપયોગ કુલ્હાડી-કુસાડી ફાવડા-પાવડા

કેંગલિસ્તાન-ધંગડાં

ગાલ્પના-સમજાશે

ઝતના-તેટલું જિતના-જેટલું સવહીકો-સર્વને

ધની-ધનવાન કંગાલ-ગરીબ ડહીસા-ઓઢીઆ

મિનાજાતા છે-મથાય છે.

લોહું પણ ખાણમાંથી નીકળે છે અને માટી અને પથ્થરમાં મળેલું રહે છે. લોહાને તાપ દઈને ચોકખું કરે છે. લોહું ધંગડાડમાં ધણું મળે છે. હિંદુસ્તાનમાં પણ બર્ધવાન, ઓઢીઆ અને કુમાઉમાં એની ખાણ છે. લોહાથી જેટલું કામ થાય, તેટલું કામ બીજી

ધ વપરી થતું નથી. લોદાના ક્લગો, ચખ્ખુ કુલડી, પાવડા અને હથિયાર બને છે. વિચાર કરીને જુઓ તો સમજશે કે લોદું ન હોય તો આપણાં ધણાં કામ બંધ પડી જાય. જે દેશમાં લોદાનો ઉપયોગ નથી તે દેશમાં ઉન્નાતિ થતી નથી. લોદાનું કામ ધનવાન અને ગરીબ સર્વને પડે છે. એટલા માટે લેવું સર્વની વતારાઓમાં મુખ્ય ગણાય છે.

પાઠ ૩૫.

ચાન્દલા-વાળો કલ્દગી-કનગી પરંમ-પાખાગ વસેગ આનાગ
 રમરી હુદે હે પ્રેવી ને રહનતા-કરતો ગાવો--ગામે
 હરિયાલી -લીલાતરી મે-હ ઘમંદ--અભિમાન
 મુદાવના-શોભાય ન તારેહી તારે તાગજ તાગ
 નહનહાની -સુશોમિત પૂછ--પૂછી
 નાન પડતા હે--જગાય છે. મુજને નગા--ગાછ ઉચુ

ગોર એક શોભાયમાન પક્ષી છે. જુનેા, વદળોના ગજગ સા-
 બાળીને મોર સામેના ખેતરમાં નાચવા માડ્યો છે, કેવો શોભાયમાન
 જણાય છે / પુછડી કેવી ગોમ કેલતી રીધી છે / જાણે (કે) અરજ-
 મુગીનું પ્રેમ ખી-યું છે. ગદીન પ્રેવી છે, માથા, ઉર કનગી છે.
 પાખામાં તારાજ તરા જડ્યા છે. તેને પોતાની અંદરતાનું ધણું નિ-
 માન છે. તેના જીવ ચ્હાય છે કે મુર શોભાયમાન જંગલ હો, જમીન
 હિપ-લીલાતરી સુશોમિત હો અને હું મારે પીરે ફરતો નહીં ત્યા-
 જીવ ચ્હાય (તારે) એક બે વાર બેલી દિયો. ઘણા દુર સુધી
 જંગલમાં ગાછ ઉચુ. મોર દેવો અને ગામેની પાસે ગંદ છે. સામે
 (અને) મારાં ખુદ્યા મેદાનો અને ખેતરોમાં ધુમ્કા કરે છે;

તેની યાદી પર આત્મકેન્દ્ર રચનામાં એમને ભારત દેશ
નથી એમના પુત્રી અ. પાંચન મોઝલ્ય બને છે.

પાટ ૪૦.

આમકે-આપના કિસ્મે-કેવા રચના-રચના. ચોર ચોર
ધને ખીચખીચ સ્વચ્છ-અચ્છ ગિલ્લહમિયાં-ખીમંડાલીઓ
લગે છે દિવા છે. રચના સચી પાતપાત પાટ પાટ
તોતોકે-ગોળા. જાહે-મંમે નો કુર્કી-પાટી સ્વચ્છ માને છે
આ ગિરે-આવી પ પા ફરમે - ફરમે કરતા
કતર કતર-કાતી કેતી મિધારી - જાતી રહી

જાકરો! જુઓ. આ આગલી અંદર કેવાં અંદર આપના
જાડ દિવા છે. કેવા ખીચખીચ છે. જેવી કાળી પા. જાડ હો
અચ્છાજો જેની સાચી રચના છે, પણ ખીસકોલીઓ કયા છે
છે! જાકરો, જાકરો (ઓ) પાંડે પાંડે ફરે છે ત્ય પે પાળા પાળ
જેનાં આવી પડ્યા (તેમણે) કેરી કાતરીને લગતો બનતો નો,.
અચ્છાજ થતાજ સચા ફરે કરતા કી ગયા. આ આ એક વર્ષ સારા
ફળ છે, ખીચ સાલ જોછા. કેષ કોષ એક સાલ ફળ છે. ખીચ
સાલ તેઓમાં કળ આતા નથી અને કેષ કોષને બારે માસ
ફળો આવે છે ગમે તો ઠોસો હોય કે જુવાન પણ ફેરી બધાને બો
છે. ફેરી અને કેયતની સાપત છે. જાડ ઉપર માં આગો આ
કાયલ પડી. ફેરી થમ રહી અને તે બંબન જેઓ જાતી રહી
ફરી પગી બાતરી હોય છે. જેમકે, મેંમા માલો, લંગાં માં
માલોઓ અને જેની

જાહેર ખાખર.

અમારે (ગાંધી) ગજરાની, 'રફ' તથા 'ગાંધી' સફલોમાં ચાલતી તમામ એપરીએટ તથા કોઈપણ સાઈઝ બુટો નાની ચોટી જેવી લેકઅર તેવી તૈયાર મળશે.

આ ઉપરાંત અમારાં બનાવેલાં એપરીએટ, બુટિંગ્સ તથા સ્ટેટીના અર્થ પાન મળશે, તથા કાગળ, પેન્સિલ, હોલ્ડર, ફાઈલ બુટો, રફેટ પેન, રબર, વગેરે શાળાપયોગી તથા કચેરીઓમાં ઉપયોગી સ્ટેશનરી સામાન તથા ગણવટપટ્ટા, હાથરી બુટો, રોજમેન વગેરે ક્રીફાયન બાંવે મળશે.

આ તમામ બરીદ મરવાથી ખાતરી થશે.

ચુદ મેટલાઈલ {

મણિલાલ મુળજીભાઈ ઉપાધ્યાય.

બુકસેલર અને પબ્લીશર

